

ARTICLE INFO

Received: 02nd February 2023

Accepted: 09th February 2023

Online: 10th February 2023

KEY WORDS

Huquqiy davlat, hokimiyat, davlat boshqaruvi, siyosiy boshqaruv, ijtimoiy islohotlar va h.k.

O'ZBEKISTONDA DAVLAT HOKIMIYATINI AMALGA OSHIRISH SHAKLLARI

Usmonova Odina Habibovna

Fargona viloyati yuridik texnikumi maxsus fan o'qituvchisi

3 darajali yurist, Odinausmonova47@gmail.com

<https://www.doi.org/10.37547/ejar-v03-i02-p2-46>

ABSTRACT

Demokratiya bu har bir suveren davlatning asosi va poydevori demakdir. Ushbu maqolada O'zbekistonda davlat hokimiyatini amalga oshirish shakllari haqida atroflicha fikr yuritiladi.

Bugungi kunda O'zbekistonda ma'muriy islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri ijro hokimiyati faoliyati samaradorligini oshirish, ularning bu boradagi roli va mas'uliyatini kuchaytirishdan iborat. Mahalliy davlat hokimiyatining ijro etuvchi organlari davlatning har bir hudud faoliyatini tashkil etuvchi qismidir. Ushbu vakolat keng doiradagi vakolatlarga ega, shu jumladan davlat organlarining ko'pchilik davlat xizmatchilari. Qonun ustuvorligi konsepsiyasiga ko'ra, fuqarolarning huquq va manfaatlariga daxldor faoliyatni amalga oshirishni xolisona talab qiladigan hududlar to'g'risidagi qonunlar ijrosini ta'minlash mahalliy ijro hokimiyati organlarining asosiy vazifasi hisoblanadi. Bu, o'z navbatida, har bir demokratik davlatda mahalliy ijro etuvchi hokimiyat organlarini shakllantirish, tashkil etish va mas'uliyatini oshirishga jiddiy yondashishni taqozo etadi. Shu bilan birga, ushbu qarorning samaradorligi uning qay darajada amalga oshirilishiga bog'liq. Bu borada Nizomulmulk "Siyosat" asarida shunday deydi: "Farmonning hurmati va qudrati shunday bo'lmog'i kerakki, to u to'liq ijro etilgunga qadar uni hech kim tark etmasin. Agar biror shaxsning farmonga salbiy munosabatda ekanligi ma'lum bo'lsa yoki uning ijrosi kechiktirilgani haqida xabarlar bo'lsa, bunday shaxs qarindoshi bo'lsa ham jazolanadi. Podshohning amri, albatta, boshqalardan uning bajarilishi va jiddiy qabul qilinishi bilan farq qiladi".

Mahalliy hokimiyat organlari faoliyatida huquqiy siyosatning amalga oshirilishi ijro etuvchi va vakillik organlarining samarali faoliyat yuritishi, ular tomonidan qabul qilingan qarorlar va ularning bajarilishi bilan chambarchas bog'liqdir. Mazkur masala yuzasidan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 20-yanvar kuni yangi saylangan Oliy Majlis Senatining birinchi majlisida so'zlagan nutqida: "Hozir ijro hokimiyati yaxshi ishlayapti, deb shikoyat qiladigan vaqt emas. . Ijro etuvchi organ faoliyatini kim nazorat qilishi kerak? Avvalo, senatorlar? Quyi kengashlar qanchalik faol bo'lsa, Senat faoliyati shunchalik samarali bo'ladi. Hududlarda ijro hokimiyatidan faol foydalanish senatorlarimizga juda bog'liq. Senatorlar mahalliy rahbarlarning hisobotlarini eshitib, respublika darajasidagi

masalalarni Senat muhokamasiga olib chiqishi kerak. ” O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasiga ko‘ra, O‘zbekiston suveren demokratik respublikadir. Davlat xalq irodasini ifodalaydi, uning manfaatlariga xizmat qiladi. Davlat organlari va mansabdor shaxslar jamiyat va fuqarolar oldida javobgardirlar. Xalq davlat hokimiyatining yagona manbaidir. O‘zbekiston Respublikasida davlat hokimiyati xalq manfaatlarini ko‘zlab va faqat O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va uning asosida qabul qilingan qonun hujjatlari bunga vakolat berilgan organlar tomonidan amalga oshiriladi. Konstitutsiyada nazarda tutilmagan tartibda davlat hokimiyati vakolatlarini berish, davlat organlari faoliyatini to‘xtatib turish yoki tugatish, hokimiyatning yangi va parallel tuzilmalarini yaratish konstitutsiyaga zid bo‘lib, qonun hujjatlariga muvofiq javobgarlikka sabab bo‘ladi.

O‘zbekiston xalqi nomidan faqat ular tomonidan saylangan Oliy Majlis va Respublika Prezidenti so‘zga chiqishi mumkin. Jamiyatning hech bir qismi, siyosiy partiya, jamoat birlashmasi, harakat yoki shaxs O‘zbekiston xalqi nomidan ish yurita olmaydi. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining asosiy tamoyillaridan biri demokratiya prinsipidir. Shunday qilib, Konstitutsiyaning 2-moddasiga muvofiq, davlat xalq irodasini ifodalaydi, uning manfaatlariga xizmat qiladi. 7-moddada xalq davlat hokimiyatining yagona manbai ekanligi belgilab qo‘yilgan. Bundan tashqari, mazkur moddaga muvofiq, O‘zbekiston Respublikasida davlat hokimiyati xalq manfaatlarini ko‘zlab va faqat O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va uning asosida qabul qilingan qonun hujjatlari bunga vakolat berilgan organlar tomonidan amalga oshiriladi. To‘g‘ridan-to‘g‘ri demokratiyaning namoyon bo‘lishining asosiy shakllari San‘atda belgilangan. Konstitutsiyaning 32-moddasiga ko‘ra, fuqarolar jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda bevosita va o‘z vakillari orqali ishtirok etish huquqiga ega. Bunday ishtirok etish o‘zini-o‘zi boshqarish, referendum o‘tkazish va davlat organlarini demokratik shakllantirish yo‘li bilan amalga oshiriladi. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasining 21-moddasida xalq irodasi davlat hokimiyatining asosi bo‘lishi kerakligi belgilab qo‘yilgan. U o‘z ifodasini umumiy va teng saylov huquqi asosida, yashirin ovoz berish yo‘li bilan yoki ovoz berish erkinligini ta‘minlaydigan unga tenglashtirilgan boshqa shakllarda o‘tkazilishi lozim bo‘lgan davriy va soxtalashtirilmagan saylovlarda topadi.

O‘zbekistonda yangi demokratik boshqaruv tizimi shakllanmoqda. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” deb nomlangan asarida ta‘kidlanganidek, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan inqilobiy islohotlar “...butun davlat boshqaruv tizimini sifat jihatidan yangi bosqichga – “Yangi shaxs”, “Yangi fuqarolik jamiyati”, “Yangi demokratik boshqaruv tizimi”ga olib chiqishni talab qiladi. Bu qat‘iy talab, o‘z navbatida, tizimli konstitutsiyaviy islohotlar o‘tkazishni kun tartibiga dolzarb vazifa qilib qo‘ymoqda”. Mazkur maqsadga erishish uchun 2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasida davlat va jamiyat qurilishida qator ustuvorliklar belgilab olindi. Jumladan, Taraqqiyot strategiyasining “Mahalliy davlat hokimiyati organlari faoliyatining institutsional asoslarini zamon talablariga moslashtirish” deb nomlangan 3-maqsadda mahalliy ijro hokimiyati organlarini demokratik tamoyillar asosida shakllantirish; “Xalq bilan muloqotning mexanizmlarini takomillashtirish” db nomlangan 11-maqsadda – Xalq bilan ochiq muloqotning mexanizmlarini yanada takomillashtirish, muhim qarorlarni jamoatchilik fikrini inobatga olgan holda qabul qilish amaliyotini kengaytirish; “Ta‘sirchan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning tashkiliy-

huquqiy asoslarini takomillashtirish” deb nomlangan 12-maqsadda – jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning zamonaviy shakllarini rivojlantirish, jamoaviy murojaatlar asosida hududiy, tarmoq va davlat dasturlari ijro sifatini tekshirish amaliyotini joriy etish hamda ayrim davlat funksiyalarini amalga oshirish jarayoniga jamoatchilik nazorati sub’ektlarini keng jalb qilish, davlat organlari faoliyatini o’rganishda ijtimoiy so’rovlar o’tkazish hamda aniqlangan kamchiliklarni ochiq muhokama qilish amaliyotini yo’lga qo’yish kabi vazifalar belgilab berilgan. Birinchidan, birgalikda muloqot qilish, davlat organining nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlari bilan samarali hamkorligini ta’minlash uchun davlat organini fuqarolar bilan bog’lab turadigan «ko’prik» rolini bajarish jamoatchilik kengashlarining asosiy vazifalaridan biri sifatida e’tirof etildi. Ikkinchidan, jamoatchilik kengashlari davlat boshqaruvi organlariga nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolik jamiyatining boshqa institutlaridan kelib tushgan sotsial va ijtimoiy ahamiyatga molik loyihalarni umumlashtirish va baholash vakolatiga ega bo’lishdi. Uchinchidan, jamoatchilik kengashlari qator muhim masalalarni hal etishda faol ishtirok etish huquqiga ham erishdi. 2021 yildan boshlab O’zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi huzuridagi Qonunchilik muammolari va parlament tadqiqotlari instituti mazkur jamoatchilik kengashlari faoliyatini kompleks ravishda o’rganish va uni yanada jonlantirishni o’z faoliyatining ustuvor yo’nalishlaridan biri sifatida belgilab olgan.

O’ylaymizki, respublikaning barcha davlat organlari huzurida jamoatchilik kengashlarining tuzilishi mamlakatda demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish, davlat va jamiyat o’rtasida ta’sirchan hamda samarali muloqotni yo’lga qo’yish, davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishning mustahkam mexanizmlarini rivojlantirish, ular faoliyatining ochiqligi va shaffofligini, fuqarolik jamiyati institutlari bilan samarali hamkorlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Pirovardida esa O’zbekistonda yangi demokratik boshqaruv tizimi shakllanadi.

References:

1. Policy (Сияр ул-мулук) / Nizomulmulk. Responsible editor Sharif Kholmurod. Translation from Persian. The author of the introduction and notes are Shodon Vokhid, Aftondil Erkinov. – Tashkent: Yangi asr avlodi, 2015. P. 92.
2. The speech of the President of the Republic of Uzbekistan Sh.M.Mirziyoyev at the first session of the Senate of Oliy Majlis. The word of the people. January 21 №15. (7516).
3. Mirziyoyev Sh. Critical analysis, strict discipline and self-control and personal responsibility – should be the daily rule of every leader. – T.: Uzbekistan, 2017. P. 10.
4. Law of the Republic of Uzbekistan “On local state authority” // Bulletin of the Supremacy Council of the Republic of Uzbekistan. 1993. –№9, – Article 320.
5. Sh.Mirziyoyev. We will build together a free and prosperous, democratic state of Uzbekistan. – T.: Uzbekistan, 2016.
6. Dadasheva A.A. Emergence and development of local state representative bodies in the Republic of Uzbekistan (theory and practice) autoreferat of the dissertation for the candidate of legal science. T. : Publishing house of the National university of Uzbekistan. 2008. P. 13,14.